

der har deltaget i udgravninger i Grønland, er det naturligt, at forfatteren skriftet igennem supplerer sin litteratur med arkæologiske fundberetninger. Det har sikkert ikke været kedeligt at gå til disse forelæsninger, da de blev holdt på Folkeuniversitetet.

Axel Kjær Sørensen

H. Thueslev: Det Kongelige Assistenshus. Københavns Assistenshus og anden pantelånevirkksomhed. (G. E. C. Gads Forlag, 1976). 346 s., ill., kr. 115,00.

Alle ved hvor »onkel«, Assistenshuset, havde adresse fra 1757, indtil Ministeriet for kulturelle Anliggender fortrængte den ærværdige institution, der herefter måtte nøjes med mere beskedne lokaler i et industrikvarter på Svanevej 24 over gården, Ydre Nørrebro. Denne flytning blev bl.a. starten til enden for den gamle hovedstadsinstitution, der lukkede den 1. april 1974.

Selvfølgelig skulle historien skrives om Det kgl. Assistenshus, og en nærliggende forfatter var den gamle institutions sidste direktør, 1944–75, cand. jur. Hans Thueslev. Til rådighed for udarbejdelsen – og måske som en stærk inspirationskilde og udfordring – har forfatteren haft dele af et manuskript fra sin forgænger i embedet, Godfred Skjerne.

Som undertitlen antyder, har forfatteren lagt særlig vægt på at behandle forholdet til hovedstadens pantelånere, Assistenshusets konkurrenter. Et enkelt kapitel analyserer dog, hvem der lånte, hvad der låntes på, samt de periodiske svingninger i pantsætning og indløsning. Endelig forsøger forfatteren at sætte låneomfanget i relation til hovedstadens befolkningstal og udviklingen af den offentlige hjælp.

Fremstillingen er ellers opbygget strengt kronologisk, samlet om 8 hovedafsnit. Der indledes med en undersøgelse

af eventuelle udenlandske forbilleder, før den egentlige gennemgang af den københavnske institution indledes i 1688, da den københavnske borger Nikolai Wesling fik privilegium og dermed blev den første assistenshusforvalter. Det sidste af de kronologiske afsnit kaldes »det faktiske monopols tid«. Mellem disse yderdele ligger afsnit om Assistenshusets bevægede historie med beskrivelser af forvaltere, pantelånerkommissioner m.m. Det er en lang beretning om institutionens talrige vanskeligheder, dens kamp mod ulovlige lånehuse, om tyverier, indbrud og besvigelser samt kritik af reformforslag.

Det er allerede berørt, at forfatteren har medtaget et lille statistisk appendix – der vel nok er noget af det mest interessante for socialhistorien. Men desværre er det ikke muligt før helt op i vort århundrede at belyse, hvem der lånte, på grund af låntagernes hjemlede anonymitet. Folk fra det bedre borgerskab, der naturligvis også lejlighedsvis gik til »onkel«, anvendte såkaldte »sættefolk«, der mod et mindre gebyr gik til Assistenshuset.

Panternes art og lånenes størrelse fortæller imidlertid, at hovedparten af kunderne var fattige folk, der lånte småbeløb til nødvendige daglige fornødenheder. Det var tøj – især dametøj – der blev lånt på. Forfatteren har som nævnt bearbejdet kildematerialet således, at det fremgår, at låneaktiviteten på et tidspunkt var så stor, at der var ét lån pr. indbygger i København. Det fremgår også, at mandag var den store lånedag, samt at lørdag var den største dag for indfrielse af pantterne. Det kan endelig nævnes, at også årsrytmen viser interessante træk. Der er stor aktivitet efterår og forår. Er det mon vinterfrakken der lånes på, når forårstøjet skal i brug – og omvendt?

Værket er et imponerende arbejde af en amatørhistoriker, og læseren kan let følge forfatteren, idet der er udførlige kil-

dehenvisninger på siderne til såvel trykt, som ikke mindst utrykt kildemateriale. Bogen er rigt illustreret, men mange af billederne er velkendte.

Henrik Fode

Erik Oxenbøll: *Dansk økonomisk tænkning 1700–1770*. (Institut for Økonomisk Historie ved Københavns Universitet. Publikation nr. 11. Akademisk Forlag, 1977). 107 s.

Bogen er blevet til på grundlag af en specialeopgave ved Københavns Universitets Institut for økonomisk historie. Emnet må i høj grad siges at have interesse, idet det kun tidligere generelt er behandlet i sparekasseinspektør H. L. Bisgårds disputats fra 1902, *Den danske nationaløkonomi i det 18. århundrede*. Det er derfor naturligt, at forfatteren sætter sine resultater op mod Bisgårds, hvis opfattelse i øvrigt var, at den danske økonomiske tænkning var temmelig selvstændig i forhold til den tyske. Det har vel været forfatterens tese at modbevise dette, hvilket kan forklare bogens disposition, der falder i tre hoveddele: Tysk økonomisk tænkning, dansk økonomisk tænkning og til slut konklusionen, der fastslår den danske afhængighed af tyske forfattere. Sidstnævnte opfattelse er forfatteren i øvrigt ikke den første, der er nået frem til.

I modsætning til H. L. Bisgårds bog, der analyserer og beskriver de enkelte forfattere og disses værker, går dette arbejde mere tematisk til værks. Der præsenteres en historiografisk oversigt over dansk økonomisk litteratur, og det fastslås, at der i årene fra 1700–1770 blev udgivet 66 selvstændige skrifter og 3 tidsskrifter. Det påpeges dog, at økonomisk litteratur skal opfattes meget bredt, idet skrifterne beskæftiger sig med såvel landbrug, husholdning, teknologi, handel som politiske og økonomiske emner. Endelig var ordet »økonomisk« i mid-

ten af 1700-tallet et modeord. Det påvises, at hovedvægten af udgivelserne ligger i årene omkring 1760, og forfatterens grafiske fremstillinger giver et imponerende billede af den store aktivitet. Men havde han fortsat blot nogle år endnu, ville den foregående periodes litteratur have taget sig anderledes beskeden ud. Her tænkes bl.a. på den omfattende landboreformlitteratur samt den omfattende debat omkring den islandske handelsplacering og andre aktuelle emner, ligesom også litterære tidsskrifter og egentlige anmeldertidsskrifter kom til efter Trykkefrihedsforordningen i 1771.

Bogen afsluttes med en karakteristik af den pågældende litteraturs hovedbegreber samt med en konstatering af, at den danske litteratur var forsvindende lille i forhold til den tyske, og der konkluderes, at det danske videnskabelige niveau var mere primitivt. Til slut bringes en fyldig bibliografi over dansk-økonomisk litteratur i det 18. århundrede frem til 1770. Endelig er der også en litteraturliste med senere fremstillinger. Begge lister vil være nyttige til en hastig indtrængen i den gamle økonomiske litteratur med de ofte særdeles besværlige og lange titler.

Bogens disposition og opbygning gør imidlertid, at de enkelte forfatters identitet forsvinder, og det betyder desværre, at fremstillingen ikke er nogen erstatning for Bisgårds efterhånden forældede værk. Vi savner derfor fortsat et værk om dansk økonomisk tænkning – ikke blot i det 18. århundrede – men i det hele taget.

Henrik Fode

Johan Albrecht With: *Aarhus Tids-Fordriv*. Ved Kjeld Elkjær. (Universitetsforlaget i Aarhus, 1978). 40 s.

Det har hidtil været usikkert, hvem der har været forfatter til dette digt, som første gang vist blev trykt 1721 eller 1722